



## بررسی میزان اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با انگیزه تحصیلی و رشد اجتماعی دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران<sup>۱</sup>

فضیله روحانی\*

سعیده تاری\*\*

### چکیده

این تحقیق، با هدف بررسی رابطه بین میزان اعتیاد به اینترنت با دو متغیر انگیزه تحصیلی و رشد اجتماعی شکل گرفته است. روش تحقیق، توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری تحقیق را کلیه دانش آموزان دبیرستان‌های استان مازندران به تعداد ۹۹۳۲۸ نفر تشکیل داده‌اند. نمونه آماری ۴۱۷ نفر تعیین شده است. ابزار اندازه‌گیری پرسش‌نامه اعتیاد به اینترنت یانگ با پایایی ۰/۹۵، پرسش‌نامه استاندارد رشد اجتماعی واینلند با پایایی ۰/۹۲ و پرسش‌نامه محقق ساخته انگیزه تحصیلی با پایایی ۰/۸۶ می‌باشد. روایی صوری و محتوایی هر سه پرسش‌نامه بررسی و مورد تأیید متخصصان حوزه مربوطه قرار گرفت. داده‌ها در دو سطح توصیفی، شامل: جداول توزیع فراوانی و درصدی، میانگین، انحراف معیار و در سطح استنباطی: شامل ضریب همبستگی پیرسون و آزمون  $t$  مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از یافته‌ها حاکی است که، میزان اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان دختر و پسر متوسطه شهرها و روستاهای استان مازندران متفاوت نیست؛ بین میزان اعتیاد به اینترنت و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر مقاطع متوسطه شهرها و روستاهای استان مازندران رابطه معنی‌دار معکوس وجود دارد، بین میزان اعتیاد به اینترنت و رشد اجتماعی در دانش‌آموزان دختر و پسر مقاطع متوسطه شهرها و روستاهای استان مازندران رابطه معنی‌داری به‌دست نیامد.

### واژگان کلیدی

اعتیاد به اینترنت، انگیزه تحصیلی، رشد اجتماعی، دانش‌آموزان

۱. این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با همین عنوان می‌باشد که با حمایت مالی اداره کل آموزش و پرورش استان مازندران انجام پذیرفته است.

\* عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری [fazrouhani@yahoo.com](mailto:fazrouhani@yahoo.com)

\*\* کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی، مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری [saideh\\_tari@yahoo.com](mailto:saideh_tari@yahoo.com)

نویسنده مسؤول یا طرف مکاتبه: فضیله روحانی

## مقدمه

بی‌شک رشد روز افزون اینترنت فواید و اهمیت غیر قابل انکاری دارد. چندان که در دوران حاضر، نقش محوری اینترنت چنان اساسی است که بدون آن امکان برنامه‌ریزی، توسعه و بهره‌وری در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و علمی در جهان آینده امکان‌پذیر نخواهد بود. اینترنت به عنوان رسانه‌ای قوی و تکنولوژی چندرسانه‌ای، اکثر نیازهای بنیادین بشر را تأمین می‌کند و همین مسأله موجب کشش افراد برای تأمین نیازهایشان به دنیای مجازی است. تا حدی که این وابستگی تبدیل به اعتیاد آنها به این محیط می‌شود (فرشباتف، ۱۳۸۸) و نباید از پیامدهای ناگوار و مخرب آن به ویژه در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی غافل ماند. "البته سخن گفتن از آسیب‌های اینترنت به معنای نفی این پدیده و نگاه منفی بدان نیست. بلکه واقعیت این است که اینترنت دارای کارکردهای مثبت و منفی می‌باشد. اینترنت از فن‌آوری‌هایی نیست که بی‌چون و چرا تحمیل شده باشد بلکه رسانه‌ای است که به انتخاب خود همان‌طور که هست، می‌توان از آن استفاده کرد و یا به طور کلی از آن چشم پوشید. اینترنت به مثابه یک تیغ دو لبه است که با آموزش صحیح و فرهنگ‌سازی می‌توان، استفاده‌های فراوانی از آن نمود. در غیر این صورت با استفاده نامناسب، آموزش غیر اصولی و عدم وجود فرهنگ کاربری، هویت اجتماعی و فردی انسان به وسیله آن از بین می‌رود" (فتوره‌چی، ۱۳۸۵، ۱۶). "هم‌زمان با دسترسی گسترده افراد به اینترنت، شاهد نوع جدیدی از اعتیاد، یعنی؛ اعتیاد اینترنتی<sup>۱</sup> هستیم که مسأله خاص عصر اطلاعات است. همانند انواع دیگر اعتیاد، اعتیاد به اینترنت نیز با علایمی هم‌چون اضطراب، افسردگی، کج‌خلقی، بی‌قراری، افکار و سواسی یا خیال‌بافی راجع به اینترنت همراه است. از طرفی در عین حال که روابط این افراد به ویژه کودکان و نوجوانان در جهان مجازی افزایش می‌یابد، در مقابل، از دامنه روابط آنان در جهان واقعی کاسته می‌شود. ضمن آن که احتمال لطمه دیدن عملکرد آموزشی و تحصیلی نیز وجود دارد" (امیدوار و صارمی، ۱۳۸۱، ۲۵).

"با توجه به پیامدهایی که اعتیاد به اینترنت برای فرد معتاد به آن دارد، مثل تغییر دادن سبک زندگی به منظور صرف زمان بیش‌تر در اینترنت، بی‌توجهی به سلامت خود در نتیجه کار با اینترنت، اجتناب از فعالیت‌های مهم زندگی به منظور صرف وقت بیش‌تر در اینترنت، کاهش روابط اجتماعی، نادیده گرفتن خانواده و دوستان، مشکلات مالی ناشی از هزینه‌های بهره‌گیری از

اینترنت، مشکلات تحصیلی؛ به نظر می‌رسد که لازم است، مسأله اعتیاد به اینترنت و ابعاد آن مورد بررسی قرار گیرد" (یانگ<sup>۱</sup>، ۱۹۹۸، ۱۰۶). "احساس این که از طریق یک جعبه، می‌توان، با دیگری ارتباط برقرار کرد، حس خوشایندی را به فرد کاربر می‌دهد. او دیگر نیازمند یک مکان یا فضای خاص برای ایجاد ارتباط نیست. برقراری ارتباطات اجتماعی از طریق اینترنت سهل‌الوصول شده است. برای معتادان اینترنتی، دوستی اینترنتی خیلی سریع اهمیت می‌یابد و جایگاه روابط خانوادگی و دوستان قدیمی را می‌گیرد. این اعتیاد در اکثر موارد منجر به شکست ازدواج‌ها و بی‌ثباتی در روابط بین فردی و اجتماعی می‌شود" (فرشباغ، ۱۳۸۸، ۱۲).

"رشد اجتماعی در فرهنگ علوم رفتاری به تغییراتی گفته می‌شود که در نتیجه تأثیر متقابل با اشخاص، اوضاع و احوال اجتماعی، آداب و رسوم اجتماعی و سازمان‌های اجتماعی در فرد پدیدار می‌شود" (شعاری‌نژاد، ۱۳۷۰، ۸). رشد اجتماعی، یکی از جنبه‌های رشد انسان است که بر اثر تعامل‌ها و تجربیات فرد با عوامل و عناصر محیط‌های اجتماعی بر مبنای دو فرآیند اجتماعی کردن و اجتماعی شدن به وجود می‌آید. کسانی به رشد اجتماعی می‌رسند که رفتارهای اجتماعی و معیارهای مورد انتظار سن خویش را کسب کرده باشند (کانچر<sup>۲</sup> و پیترسون، ۱۹۸۴). به موازات تغییراتی که اعتیاد به اینترنت می‌تواند روی رشد اجتماعی افراد داشته باشد، انگیزش نیز متغیر دیگری است که از اثرات آن مصون نخواهد بود. مشکلات انگیزش باعث می‌شود که دانش‌آموزان در حد توانایی، استعداد و شایستگی خودشان عمل نکرده و پایین‌تر از حد انتظار فعالیت نمایند. اگر مشکلات انگیزش در دوره دبیرستان مورد توجه قرار نگیرد، می‌تواند برای رفتار و یادگیری افراد پیامدهای جدی به بار آورد (سیف، ۱۳۸۶). انگیزه؛ عبارت است از یک نیروی درونی که بر اثر عوامل درونی و بیرونی در فرد ایجاد می‌شود و او را برای رسیدن به هدف و یا هدف‌هایی به حرکت در می‌آورد. انگیزه تحصیلی یکی از ملزومات یادگیری است و چیزی است که به رفتار (برای تحصیل و یادگیری) شدت و جهت می‌بخشد و در حفظ و تداوم آن به ما کمک می‌کند. دانش‌آموزانی که از انگیزش تحصیلی و یادگیری بالایی برخوردارند، در مقایسه با سایر دانش‌آموزان، نمرات تحصیلی بهتر و موفقیت آموزشی بالایی دارند (پروند، ۱۳۷۹).

امروزه قشر عظیمی از جامعه را، به خصوص در کشور ما، جوانان تشکیل می‌دهند که از مشتریان پر و پا قرص اینترنت نیز به حساب می‌آیند، و از آن جایی که آموزش و پرورش کلید توسعه همه جانبه جوامع بشری است و یکی از اساسی‌ترین وظایف و مأموریت‌های خود را تربیت انسانی کیفی، توسعه یافته و مولد می‌داند، لزوم انجام این تحقیق مشخص می‌شود. بنابراین، این پژوهش درصدد بررسی متغیرهای زیر می‌باشد:

اعتیاد اینترنتی: بهره‌گیری مفرط از فن‌آوری اینترنت که منجر به آسیب‌های اجتماعی، روان‌شناختی و شغلی می‌شود. اعتیاد اینترنتی به گستره وسیعی از مشکلات رفتاری و کنترل‌انگیزه استفاده از اینترنت اشاره دارد (معیدفر، حبیب‌پورگتایی و گنجی، ۱۳۸۴).

انگیزه تحصیلی: شامل هدفی با ارزش بالا برای دانش‌آموزان می‌باشد و به اندازه‌ای درونی شده است که در درون آنها شوق و هیجان و کشش ایجاد می‌کند، تا با انجام رفتارهای خاص، به اهداف نزدیک شوند (حسن زاده، ۱۳۷۲).

رشد اجتماعی: یکی از جنبه‌های رشد انسان است که بر اثر تعامل‌ها و تجربیات فرد با عوامل و عناصر محیط‌های اجتماعی بر مبنای دو فرآیند اجتماعی کردن و اجتماعی شدن به وجود می‌آید (پروند، ۱۳۷۹).

در رابطه با متغیرهای این تحقیق، محققان دیگری نیز تحقیقاتی مشابه داشته‌اند:

غلامعلیان (به نقل از آتش‌پور و ناد، ۱۳۸۳) در تحقیقی، به بررسی میزان شیوع سندرم اعتیاد به اینترنت و تأثیرات روانی-اجتماعی آن در کاربران اصفهانی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که میزان سندرم اعتیاد به اینترنت در گروه سنی ۳۰-۲۰ سال از سایر گروه‌ها بیش‌تر است. همچنین کاربران معتاد با نشانه‌های اختلال افسردگی و پارانوئید مشخص شدند و کار کردن با اینترنت را به هم‌نشینی با خانواده و گردش رفتن با دیگران ترجیح می‌دادند. به علاوه مشخص شد، نوع و سبک تفکر کاربران نیز می‌تواند عاملی در علاقه‌مندی آنان به اینترنت و نوع رفتارهای آنان باشد.

بنابر پژوهش انجام شده توسط سجادیان و ناد (۱۳۸۵) تحت عنوان «ارتباط بین افسردگی و انزوای اجتماعی کاربران اینترنت نوجوان و جوان با مدت زمان روزانه معمولی کاربری اینترنت» که به روی ۱۱۸ نفر از مشتریان معمول کافی‌نت‌های مجاور شهر اصفهان انجام شده است، تست افسردگی بک و تست محقق ساخته انزوای اجتماعی برای ارزیابی افسردگی و انزوای اجتماعی برای افراد نمونه استفاده شد. داده‌ها با استفاده از ضرایب همبستگی پیرسون، اسپیرمن و  $r$  گروه‌های

مستقل تحلیل گردید. یافته های مطالعه حاکی از وجود رابطه مثبت بین افسردگی و انزوای اجتماعی با مدت زمان معمول استفاده از اینترنت در کاربران نوجوان و جوان است ( $P > 0.01$ ). بنابراین نتیجه گیری می شود که استفاده بیش از حد از اینترنت می تواند، برای سلامت، رشد روانی و رشد اجتماعی نوجوانان و جوانان خطر آفرین باشد.

تحقیق زنجانی زاده و محمدی جوادی (۱۳۸۴) بررسی میزان و نوع استفاده از اینترنت و تأثیر آن بر ارزش های خانوار در بین دانش آموزان دبیرستانی مدارس دولتی ناحیه ۳ مشهد می باشد. روش این تحقیق پیمایشی و حجم نمونه آن ۴۰۳ نفر بوده است. برخی از نتایج این تحقیقات به این شرح می باشد: ۴۴/۷ درصد از پاسخ گویان از اینترنت استفاده می کردند و ۵۵/۳ درصد استفاده نمی کردند. میزان استفاده از اینترنت در بین دختران ۴۶/۷ درصد و در بین پسران ۵۳/۳ درصد بوده است. ۶۲/۲ درصد از کاربران در خانه از اینترنت استفاده می کرده اند، ۲۱/۱ درصد در کافی نت و ۱۶/۷ درصد در خانه و کافی نت. میزان گذراندن اوقات فراغت ۴۳/۳ درصد از پاسخ گویان در اینترنت کم، ۴۹/۴ درصد تا حدودی، ۱۲/۲ درصد زیاد و ۲/۸ درصد از کاربران خیلی زیاد بوده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که کاربران اینترنت به دلیل عدم آگاهی کافی به شیوه های بهره گیری مناسب از این تکنولوژی بیشتر به چت و پست الکترونیکی تمایل داشته اند به طوری که میانگین استفاده از اینترنت ۴۹۸ دقیقه در هفته بوده و میزان استفاده از چت با ۱۲۷ دقیقه در هفته بیشترین میانگین را در میان انواع استفاده از اینترنت به خود اختصاص داده است.

در آسیا، در تایوان (ینگ و تونگ، ۲۰۰۴) کره (ونگ، لی و چنگ، ۲۰۰۳)، هندوستان (نلوا<sup>۳</sup> و اناند، ۲۰۰۳) و هنگ کنگ (چک<sup>۵</sup> و لیونگ، ۲۰۰۴) پژوهش هایی در زمینه اعتیاد به اینترنت انجام شده است. سندرز<sup>۷</sup> و همکاران (۲۰۰۰) در پژوهشی نشان دادند که استفاده مداوم از اینترنت با افسردگی و انزوای اجتماعی نوجوانان همراه است. بولن و هری (۲۰۰۰)، به نقل از معیدفر و همکاران، (۱۳۸۴) به این نتیجه رسیدند که هرچه جوانان زمان بیش تری را با اینترنت سر کنند، در مقابل از میزان زمانی که صرف محیط اجتماعی واقعی شان خواهند کرد، کاسته خواهد شد.

1. Yang & Tung
2. Whang
3. Nalwa
4. Anand
5. Chak
6. Leung
7. Sanders

یانگ (۱۹۹۸) در مطالعه‌ای که انجام داد، دریافت که ۸۰ درصد از پاسخ‌گویان، کاربران وابسته به اینترنت بودند که انگاره‌های رفتار معتادانه قابل توجهی را از خود بروز دادند. وی خاطر نشان می‌سازد که وابستگی به اینترنت، گسست‌ها و انقطاع‌های شدیدی در زندگی تحصیلی، اجتماعی، مالی و شغلی مشارکت‌کنندگان ایجاد کرده است. در مطالعه شوتون<sup>۱</sup> (۱۹۹۷) مشخص شد که کاربران کامپیوتر، تمایل چندانی به یادگیری مهارت‌های اجتماعی از خود نشان نمی‌دهند. موراهان و همکاران<sup>۲</sup> (۲۰۰۰) برای سنجش میزان شیوع و رابطه آسیب‌شناختی استفاده از اینترنت بین دانشجویان دانشگاه تایوان، به این نتیجه رسیدند که مردان به طور متوسط نمرات بالاتری را در علایم آسیب‌شناسی استفاده از اینترنت نسبت به زنان به دست آوردند.

تامپسون (۱۹۹۵) به مطالعه اختلالات اعتیاد اینترنتی در بین مردم پرداخت. بر اساس نتایج مطالعه ایشان، ۷۲ درصد از پاسخ‌گویان اذعان به وجود نوعی اعتیاد و یا وابستگی به اینترنت در خود داشته‌اند و ۳۳ درصد از آنها نیز به اثرات سوء استفاده از اینترنت بر زندگی‌شان اشاره کرده‌اند.

گرینفلد (۱۹۹۸) در مطالعه‌ای که روی کاربران اینترنت انجام داد، پی برد که ۵/۷ درصد از نمونه تحقیق وی دارای معیار استفاده غیر ارادی از اینترنت بودند. از میان این افراد، عمده‌ترین مواد مصرفی اینترنت عبارتند از: اتاق‌های چت، هرزه‌نگاری، خرید آن‌لاین و نامه الکترونیکی، هم‌چنین، حدود یک سوم از مشارکت‌کنندگان در این مطالعه اظهار داشته‌اند که آنها از اینترنت به عنوان یک روش فرار از وضع همیشگی و یا تغییر خلق و خوی‌شان استفاده می‌کنند (معیدفر و دیگران، ۱۳۸۴).

بولن و هری (۲۰۰۰)، به نقل از معیدفر و همکاران، (۱۳۸۴) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که هر چه جوانان زمان بیشتری را با اینترنت سر کنند، در مقابل از میزان زمانی که صرف محیط اجتماعی واقعی‌شان خواهند کرد، کاسته می‌شود. به علاوه آن‌که جوانان معتاد به اینترنت همانند سایر معتادان، دچار علایم و شاخصه‌های اعتیاد مشخص هستند. بر اساس نتایج مطالعه اندرسون (به نقل از ولس، ۱۳۸۲) به روی دانشجویان، ۱۰ درصد از پاسخ‌گویان دارای معیارهای وابستگی به

1. Shotton

2. Morahan et al.

اینترنت بوده و اکثریت کسانی هم که استفاده اعتیادی از اینترنت داشتند، مرد و از دانشجویان رشته‌های فنی بوده‌اند.

در این تحقیق نیز محققان در صدد بررسی فرضیه‌های زیر هستند:

۱. بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه شهرهای استان مازندران تفاوت وجود دارد.
۲. بین میزان اعتیاد به اینترنت و انگیزه تحصیلی در دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرهای استان مازندران رابطه وجود دارد.
۳. بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و رشد اجتماعی در دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرهای استان مازندران رابطه وجود دارد.
۴. بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه روستاهای استان مازندران تفاوت وجود دارد.
۵. بین میزان اعتیاد به اینترنت و انگیزه تحصیلی در دانش‌آموزان دوره متوسطه روستاهای استان مازندران رابطه وجود دارد.
۶. بین میزان اعتیاد به اینترنت و رشد اجتماعی در دانش‌آموزان دوره متوسطه روستاهای استان مازندران رابطه وجود دارد.

## روش

روش این تحقیق، توصیفی، از نوع همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق، شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر رشته‌های ریاضی، تجربی و علوم انسانی دبیرستان‌های شهرها و روستاهای استان مازندران می‌باشد که طبق آمار به دست آمده از سازمان آموزش و پرورش در سال ۱۳۸۸، ۹۹۳۲۸ نفر می‌باشند و از این تعداد، ۴۰۲۹۹ نفر دختر و ۳۶۸۰۵ نفر پسر هستند. تعداد نمونه آماری ۴۱۷ نفر است که بر مبنای حجم معلوم جامعه آماری، به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای بر حسب جنسیت و شهرستان، با استفاده از فرمول ارایه شده توسط ایزرائیل (۱۹۹۲) در سطح اطمینان (۰/۹۵) و با دقت (۰/۰۵) به شرح زیر محاسبه شده است:

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2} \Rightarrow n = \frac{99328}{1 + (99328)(0/05)^2} \Rightarrow n = 417$$

نحوه جمع‌آوری اطلاعات این تحقیق، مطالعات کتابخانه‌ای و رجوع به سایت‌های معتبر علمی بوده است. ابزار گردآوری داده‌ها شامل سه پرسش‌نامه به این شرح است:

اعتیاد به اینترنت: با توجه به عدم اتفاق نظر بر سر معیارهای تشخیصی اعتیاد به اینترنت، پژوهش‌گران در پژوهش‌های خود پرسش‌نامه‌های گوناگون را برای تشخیص این پدیده تدوین کرده و به کار برده‌اند. از میان این مقیاس‌ها پرسش‌نامه هشت سؤالی یانگ (۱۹۹۸) در بیش‌تر پژوهش‌ها مورد استفاده قرار گرفته است. پس از پرسش‌نامه هشت سؤالی یانگ، شاید بتوان گفت، پرسش‌نامه بیست سؤالی او که در صفحه خانگی شخصی به عنوان خودآزمایی برای اعتیاد به اینترنت قرار داده شده است، از همه بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است. در این تحقیق نیز از آزمون ۲۰ سؤالی اعتیاد به اینترنت یانگ، برای بررسی میزان شیوع اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان استفاده شده است. در تحقیقات متعددی پایایی پرسش‌نامه مذکور بررسی شده است. به عنوان مثال: یانگ در سوئد، آلفای کرونباخ را ۰/۹۵ به دست آورد (انگلبگ و سوبرگ، ۲۰۰۴) و ونگ و همکاران (۲۰۰۳) عدد ۰/۹ را گزارش کردند. در این پژوهش، پایایی این آزمون با به کارگیری فرمول آلفای کرونباخ محاسبه شد و  $\alpha = ۰/۸۸۳$  به دست آمد.

مقیاس رشد اجتماعی واینلند: مقیاس رشد اجتماعی واینلند روی ۶۲۰ نفر در هر یک از گروه‌های سنی از تولد تا ۳۰ سالگی هنجاریابی شده است. لازم به ذکر است که با توجه به این که اکثر افراد مورد آزمایش از طبقه متوسط جامعه بودند، می‌توان چنین نمونه‌ای را معرف کل جامعه تلقی کرد. ضریب پایایی با بازآزمایی ۱۲۳ نفر، ۰/۹۲ گزارش شده است. در این تحقیق نیز، پرسش‌نامه استاندارد رشد اجتماعی واینلند با پایایی ۰/۹۲ که دارای ۲۰ سؤال است، برای تعیین میزان رشد اجتماعی در دانش‌آموزان، مورد استفاده قرار گرفت.

انگیزه تحصیلی درونی: پرسش‌نامه محقق ساخته ۲۰ سؤالی انگیزه تحصیل برگرفته از تحقیق حسن‌زاده (۱۳۷۲) برای تعیین میزان انگیزه تحصیلی در دانش‌آموزان و با پایایی ۰/۸۶ می‌باشد.

مبنای نمره‌گذاری هر سه پرسش‌نامه طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت بود و نمره‌گذاری آنها از هرگز تا همیشه به ترتیب نمره ۵ الی ۱ بوده است. با توجه به این که پرسش‌نامه اعتیاد به اینترنت یانگ و رشد اجتماعی واینلند استاندارد بوده‌اند، بنابراین روایی آنها مورد تأیید بود. اما برای اطمینان بیشتر در جامعه مورد نظر مجدداً روایی محتوایی آنها با استفاده از نظر متخصصان بررسی و تأیید شد.



هم چنین پرسش نامه محقق ساخته انگیزه تحصیل نیز جهت تأیید روایی به رؤیت متخصصان حوزه تعلیم و تربیت رسید و پس از حذف و اضافه‌های لازم روایی آن مورد تأیید واقع شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی حجم نمونه با توجه به نسبت آن در جامعه

جنسیت	محل زندگی	شهر	روستا
دختر		۱۴۱	۸۷
پسر		۱۲۰	۶۹

داده‌های جمع آوری شده از طریق آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. از آمار توصیفی جهت تنظیم جداول، محاسبه درصدها، محاسبه شاخص‌های مناسب مرکزی و پراکنندگی شامل میانگین و انحراف معیار استفاده شده است و در بخش استنباطی جهت آزمودن فرضیه‌های تحقیق از آزمون  $t$  مستقل و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

#### یافته‌ها

در بررسی‌های به عمل آمده از نمونه ۴۱۷ نفری دانش‌آموزان، طبق استاندارد ابزار یانگ تعداد ۳۲۳ نفر کاربر معمولی (۷۷/۵٪)، ۸۷ نفر (۲۰/۹٪) در معرض اعتیاد و ۷ نفر (۱/۷٪) معتاد به اینترنت بودند که شرح آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. بررسی وضعیت اعتیاد اینترنتی دانش‌آموزان بر حسب جنسیت و مکان

مکان	اعتیاد اینترنتی	جنسیت		کل
		دختر	پسر	
روستایی	معمولی	۶۰	۶۰	۱۲۰
	در معرض اعتیاد	۱۴	۱۸	۳۲
	دچار اعتیاد	۴	۱	۵
	کل	۷۸	۷۹	۱۵۷
شهری	معمولی	۱۱۲	۹۱	۲۰۳
	در معرض اعتیاد	۲۸	۲۷	۵۵
	دچار اعتیاد	۰	۲	۲
	کل	۱۴۰	۱۲۰	۲۶۰

فرضیه اول: بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه شهرهای استان مازندران تفاوت وجود دارد.

جدول ۳. نتایج آزمون  $\chi^2$  در ارتباط با فرضیه اول

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد	$\chi^2$	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
دختر	۱۴۰	۳۷/۹۵	۱۳/۷۵	۱/۱۶	-۰/۵۱	۲۵۸	۰/۶۱
پسر	۱۲۰	۳۸/۹۵	۱۷/۵۷	۱/۶	-۰/۵	۲۲۳	

با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده در جدول ۳، مشخص می‌شود که تفاوت معناداری بین شیوع اعتیاد به اینترنت دانش‌آموزان دختر و پسر متوسطه شهرهای استان مازندران وجود ندارد.

فرضیه دوم: بین میزان اعتیاد به اینترنت و انگیزه تحصیلی در دانش آموزان دوره متوسطه شهرهای استان مازندران رابطه وجود دارد.

جدول ۴. نتایج ضریب همبستگی پیرسون در ارتباط با فرضیه دوم

اعتیاد به اینترنت	انگیزه تحصیلی		
-۰/۲۱۸**	۱	همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۰		سطح معناداری (دو دامنه)	انگیزه تحصیلی
۲۶۰	۲۶۰	تعداد	
۱	۰/۲۱۸**	همبستگی پیرسون	
	۰/۰۰۰	سطح معناداری (دو دامنه)	اعتیاد به اینترنت
۲۶۰	۲۶۰	تعداد	

\*\* همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

با توجه به  $r$  محاسبه شده (-۰/۲۱۸) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰)، با ۹۹٪ اطمینان می توان، فرض صفر ( $H_0$ ) را رد کرد و فرض تحقیق ( $H_1$ ) را پذیرفت. بنابراین یافته‌ها نشان دادند که با افزایش مقدار متغیر اعتیاد به اینترنت، مقادیر متغیر انگیزه تحصیلی جامعه شهری کاهش می یابد.

فرضیه سوم: بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و رشد اجتماعی در دانش آموزان دوره متوسطه شهرهای استان مازندران رابطه وجود دارد.

جدول ۵. نتایج ضریب همبستگی پیرسون در ارتباط با فرضیه سوم

اعتیاد به اینترنت	رشد اجتماعی		
-۰/۰۹۲	۱	همبستگی پیرسون	
۰/۱۳۸		سطح معناداری (دو دامنه)	اعتیاد به اینترنت
۲۶۰	۲۶۰	تعداد	
۱	-۰/۰۹۲	همبستگی پیرسون	
	۰/۱۳۸	سطح معناداری (دو دامنه)	رشد اجتماعی
۲۶۰	۲۶۰	تعداد	

با توجه به  $r$  محاسبه شده ( $-۰/۰۹۲$ ) و سطح معنی داری ( $۰/۱۳۸$ )، فرض تحقیق رد می شود. به عبارتی با تغییر مقدار متغیر اعتیاد به اینترنت، در مقادیر رشد اجتماعی تغییر معناداری ایجاد نمی شود. فرضیه چهارم: بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان دختر و پسر دوره متوسطه روستاهای استان مازندران تفاوت وجود دارد.

جدول ۶. نتایج آزمون  $t$  در ارتباط با فرضیه چهارم

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد	$t$	df	سطح معنی داری
دختر	۷۸	۳۹/۰۱	۱۷/۳۴	۱/۹۶	۱/۰	۱۵۵	۰/۲۷
پسر	۷۹	۳۶/۰	۱۷/۳	۱/۹۴	۱/۰	۱۵۴	

با توجه به  $r$  محاسبه شده (۱) و سطح معنی داری ( $۰/۲۷$ )، با  $۹۵\%$  اطمینان فرض تحقیق ( $H_1$ ) رد شد. بنابراین تفاوت معنای داری بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت بر اساس جنسیت پاسخ گویان جامعه روستایی وجود ندارد. فرضیه پنجم: بین میزان اعتیاد به اینترنت و انگیزه تحصیلی در دانش آموزان دوره متوسطه روستاهای استان مازندران رابطه وجود دارد.

جدول ۷. نتایج ضریب همبستگی پیرسون در ارتباط با فرضیه پنجم

انگیزه تحصیلی	اعتیاد به اینترنت	همبستگی پیرسون
$-۰/۲۵۴^{**}$	۱	سطح معناداری (دو دامنه)
۰/۰۰۱	۱۵۷	تعداد
۱	$-۰/۲۵۴^{**}$	همبستگی پیرسون
۰/۰۰۱	۱۵۷	سطح معناداری (دو دامنه)
۱۵۷	۱۵۷	تعداد

$^{**}$  همبستگی در سطح  $۰/۰۱$  معنادار است.

با توجه به  $r$  محاسبه شده ( $-0/254$ ) و سطح معنی داری ( $0/001$ )، با  $99\%$  اطمینان، فرض تحقیق ( $H_1$ ) تأیید می‌شود بنابراین با افزایش مقدار متغیر اعتیاد به اینترنت، مقادیر متغیر انگیزه تحصیلی جامعه روستایی کاهش می‌یابد.

فرضیه ششم: بین میزان اعتیاد به اینترنت و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه روستاهای استان مازندران رابطه وجود دارد.

جدول ۸. نتایج ضریب همبستگی پیرسون در ارتباط با فرضیه ششم

رشد اجتماعی	اعتیاد به اینترنت		
$-0/02$	۱	همبستگی پیرسون	اعتیاد به اینترنت
$0/987$		سطح معناداری (دو دامنه)	
۱۵۷	۱۵۷	تعداد	
۱	$-0/02$	همبستگی پیرسون	رشد اجتماعی
	$0/987$	سطح معناداری (دو دامنه)	
۱۵۷	۱۵۷	تعداد	

با توجه به  $r$  محاسبه شده ( $-0/02$ ) و سطح معنی داری ( $0/98$ )، با  $99\%$  اطمینان، فرض تحقیق رد می‌شود. در واقع با افزایش مقدار متغیر اعتیاد به اینترنت، در مقادیر متغیر رشد اجتماعی تغییر معناداری ایجاد نمی‌شود.

#### بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌ها نشان دادند که از نمونه ۴۱۷ نفری دانش‌آموزان دختر و پسر شهری و روستایی، تعداد ۳۲۳ نفر طبق استاندارد ابزار یانگ، کاربر معمولی، ۸۷ نفر در معرض اعتیاد و ۷ نفر معتاد به اینترنت بودند و در رابطه با فرضیه اول مشخص شد، تفاوت معنی داری بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت در پسران و دختران جامعه شهری وجود ندارد. در تحقیقی که توسط نادمی و سعیدی‌رضوانی (۱۳۸۵)، به نقل از عسگری و مرعشیان، (۱۳۸۷) انجام شد نیز یافته‌ها مبنی بر این بودند که وابستگی به اینترنت در دانشجویان پسر، بیش‌تر از دختران است. بنابراین یافته‌های پژوهش حاضر با نتیجه

تحقیق وی هم‌خوانی ندارد. این احتمال وجود دارد که تفاوت در یافته‌ها به دلیل تفاوت موجود در بین دانش‌آموزان و دانشجویان باشد.

یافته‌های مربوط به فرضیه دوم نشانگر این موضوع بود که با افزایش مقدار متغیر اعتیاد به اینترنت، مقادیر متغیر انگیزه تحصیلی جامعه شهری کاهش می‌یابد. در واقع هرچه اعتیاد به اینترنت بیشتر، انگیزه تحصیلی بین دانش‌آموزان دوره تحصیلی متوسطه جامعه شهری کمتر می‌باشد. اندرسون (۱۹۹۷)، به نقل از معیدفر و همکاران، (۱۳۸۴) به مطالعه تأثیر اعتیاد اینترنتی بر دانشجویان پرداخت. وی دریافت که یک‌سوم دانشجویان در نتیجه استفاده مفرط از اینترنت دچار مشکلات تحصیلی شده‌اند، بنابراین، یافته پژوهش حاضر با نتیجه این تحقیق هم‌خوانی دارد. در رابطه با فرضیه سوم نتایج نشان داد که تغییرات دو متغیر در جهت عکس هم می‌باشد. در واقع با افزایش مقدار متغیر اعتیاد به اینترنت، مقادیر رشد اجتماعی بین دانش‌آموزان دوره تحصیلی متوسطه شهری به میزان ناچیزی کمتر می‌شود که این یافته‌ها با نتایج مطالعات کروات (۱۹۹۸) هم‌خوانی داشتند. همین‌طور بولن و هری (۲۰۰۰)، به نقل از معیدفر و همکاران، (۱۳۸۴) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که هرچه جوانان زمان بیش‌تری را با اینترنت سر کنند، در مقابل از میزان زمانی که صرف محیط اجتماعی واقعی خود خواهند کرد، کاسته خواهد شد که نتایج پژوهش حاضر با نتایج این تحقیق نیز هم‌خوانی دارد.

در رابطه با فرضیه چهارم، تفاوت معنی‌داری بین شیوع اعتیاد به اینترنت بر اساس جنسیت پاسخ‌گویان جامعه روستایی به‌دست نیامده که این یافته‌ها با نتایج پژوهش یانگ (۱۹۹۸) که مطرح کرد احتمال اعتیاد به اینترنت در زنان و مردان برابر بوده است، هم‌خوانی دارد. در رابطه با فرضیه پنجم، مشخص شد با افزایش مقدار متغیر اعتیاد به اینترنت، مقادیر متغیر انگیزه تحصیلی جامعه روستایی کاهش می‌یابد. در واقع هرچه اعتیاد به اینترنت بیش‌تر، انگیزه تحصیلی بین دانش‌آموزان دوره تحصیلی متوسطه جامعه روستایی کمتر می‌باشد. بنابر پژوهش اندرسون (۱۹۹۷)، به نقل از معیدفر و همکاران، (۱۳۸۴)، یک‌سوم از دانشجویان در نتیجه استفاده مفرط از اینترنت، دچار مشکلات تحصیلی شده‌اند و همین‌طور بنابر پژوهش یانگ (۱۹۹۸)، ۸۵ درصد از دانش‌آموزان پس از استفاده زیاد از اینترنت در عادت‌های مطالعه‌ای خود دچار افت شدید شدند و نمرات آنها به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش یافته است. بنابراین نتیجه پژوهش حاضر با یافته‌های فوق هم‌خوانی دارد.

بنابر یافته‌های فرضیه ششم، که نشانگر تغییرات دو متغیر در جهت عکس یکدیگر می‌باشد، ولی مشخص شد که این تغییرات معنادار نبودند. بایستی خاطر نشان ساخت که وابستگی به اینترنت، گسست‌ها و فاصله‌های شدیدی در زندگی تحصیلی، اجتماعی، مالی و شغلی مشارکت کنندگان ایجاد کرده است. سندرز و همکاران (۲۰۰۰) در پژوهشی نشان دادند که استفاده از اینترنت با افسردگی و انزوای اجتماعی نوجوانان همراه است. بنابراین نتایج این تحقیق با یافته‌های پژوهش سندرز و همکاران (۲۰۰۰) هم‌خوانی دارد.

### منابع

۱. آتش‌پور، سیدحمید و نادى، مریم. (۱۳۸۳). بررسی انزوای اجتماعی کاربران اینترنت شهر اصفهان. شاهرود: دانشگاه آزاداسلامی واحد شاهرود، همایش کشوری اوقات فراغت.
۲. امیدوار، احمدعلی و صارمی، علی‌اکبر. (۱۳۸۱). اعتیاد به اینترنت (توصیف، سبب‌شناسی، پیشگیری، درمان و مقیاس‌های سنجش اختلال اعتیاد به اینترنت). مشهد: انتشارات تمرین.
۳. پروند، علی. (۱۳۷۹). اعتیاد به اینترنت. نشریه دنیای اقتصاد، شهریور ماه.
۴. حسن‌زاده، رمضان. (۱۳۷۲). بررسی رابطه بین انگیزش (درونی- بیرونی) منبع کنترل (درونی- بیرونی) و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران.
۵. زنجانی زاده، هما و محمدی جوادی، علی. (۱۳۸۴). بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده در بین دانش‌آموزان دبیرستانی ناحیه ۳ مشهد (در سال ۸۲-۸۳). جامعه‌شناسی ایران، ۶(۲)، ۱۴۶-۱۲۱.
۶. سجادیان، ایلناز و نادى، محمد علی. (۱۳۸۵). ارتباط بین افسردگی و انزوای اجتماعی کاربران اینترنت نوجوان و جوان با مدت زمانی روزانه معمول کاربری اینترنت. فصلنامه تحقیقات علوم رفتاری، ۷ و ۸، ۳۸-۳۳.
۷. سیف، علی‌اکبر. (۱۳۸۶). روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش (ویرایش ششم). تهران: انتشارات دوران.
۸. شعاری نژاد، علی‌اکبر. (۱۳۷۰). روانشناسی رشد. تهران: انتشارات اطلاعات.
۹. عسگری، پرویز و مرعشیان، فاطمه. (۱۳۸۷). رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و اضطراب کامپیوتر با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. یافته‌های نود روان‌شناسی، ۲(۷)، ۲۳-۳۵.

۱۰. فتوره‌چی، محمد مهدی. (۱۳۸۵). *اعتیاد سایبری، اعتیاد نوظهور*. تهران: نشر ویرایش.
۱۱. فرشباف، ساحل. (۱۳۸۸). *اعتیاد اینترنتی، علل و انگیزه‌ها*. تهران: مرکز تحقیقات و مطالعات رسانه‌ای همشهری.
۱۲. معیدفر، سعید، حبیب‌پور گنابی، کرم و گنجی، احمد. (۱۳۸۴). *اعتیاد اینترنتی علل و پیامدهای آن*. رسانه، ۶۳، ۶۸-۳۹.
۱۳. ولس، پ. (۱۳۸۲). *روانشناسی اینترنت (ترجمه فضل‌الله قبادی، بهنام اوحدی و حمیرا صفوی حمامی)*. اصفهان: نقش خورشید.
14. Chak, K., & Leung, L. (2004). Shyness and locus of control as predictors of internet addiction and internet user. *Cyber Psychology & Behavior*, 7(5), 559-570.
15. Conger, J. J., & Petersen, A. C. (1984). *Adolescen and youth: Psychological development in a changing world* (3<sup>rd</sup> Ed). New York: Harper & Row.
16. Engelberg, E., Sjoberg, L. (2004). Internet use, social skills and adjustment. *Cyber Psychology & Behavior*, 7(1), 41-47.
17. Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet among college students. *Computers in Human Behavior*, 16, 13-29.
18. Nalwa, K., & Anand, A. P. (2003). Internet addiction in students: A cause of concern. *Cyber Psychology & Behavior*, 6(6), 653-656.
19. Sanders, C. F., Filed, T. M., Diego, M., & Kaplan, M. (2000). The relationship of internet use to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence*, 35(138), 237-242.
20. Shotton, M. (1997). The costs and benefits of computer addiction. *Behavior and Information Technology*, 10, 219-230.
21. Thompson, T., Davidson, J. A., & Barber, J. G. (1995). Self- worth protection in achievement motivation: Performance effects and attribution behavior. *Journal of Educational Psychology*, 87(4), 598-610.
22. Whang, L. S. M., Lee, S., & Chang, G. (2003). Internet over- user's psychological profiles: A behavior sampling analysis on internet addiction. *Cyber Psychology & Behavior*, 6(2), 143-150.
23. Yang, S. C., & Tung, C. J. (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23(1), 79-96.
24. Young, K. S. (1998). Internet Addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.